

IOAN DOBROTĂ

**IISUS HRISTOS
ÎN CONCEPȚIA FILOSOFILOR
RENAN ȘI NIETZSCHE**

Expunere și critică

Ediția a II-a

*Tipărită cu binecuvântarea
Înaltpreasfințitului Părinte IRINEU,
Arhiepiscop al Alba Iuliei*

REÎNTREGIREA
Alba Iulia, 2019

CUPRINS

PARTEA I

Iisus Hristos: de la particularitatea istorică a Întropării, la universalitatea cosmică a mântuirii	9
Introducere	37
Iisus Hristos în concepția lui Renan.....	49
Iisus Hristos în concepția lui Nietzsche.....	81
Critica părerilor lui Renan și Nietzsche.....	91

PARTEA A II-A

Viața lui Ernest Renan.....	129
Citate celebre ale lui Ernest Renan.....	145
Viața lui Friedrich Nietzsche.....	149
Citate celebre ale lui Friedrich Nietzsche	169

**ISUS HRISTOS: DE LA PARTICULARITATEA
ISTORICĂ A ÎNTRUPĂRII, LA UNIVERSALITATEA
COSMICĂ A MÂNTUIRII**

Pr. lect. univ. dr.
Lucian-Dumitru Colda

1. Prolegomena

Dacă „Ecclesiastul” era sceptic în ceea ce privește viața în general și cea a omului în particular, căci „ceea ce a mai fost, aceea va mai fi, și ceea ce s-a întâmplat se va mai petrece, căci nu este nimic nou sub soare” (Eccl. 1, 9), odată cu întruparea Fiului lui Dumnezeu omenirea a putut să spună „Iată ceva nou” (Eccl. 1, 10). Odată cu intrarea Fiului și Cuvântului veșnic al Tatălui în istorie, lucrurile s-au schimbat radical. Prin jertfa Sa de pe Cruce, moartea a fost învinsă pentru eternitate, iar omul a devenit o făptură nouă. Dacă vechiul Adam a dat greș nereușind să extindă Edenul în întregul Pământ, noul Adam – Iisus Hristos –, Care este, totodată, și Adam cel de pe urmă, ne-a trecut pe noi „de la moarte la viață și de la pământ la cer”, așa cum cântăm în noaptea Învierii. Nu mai este o viață în care biologicul să-și spună ultimul cuvânt, ci este Viața veșnică, este Viața Împărăției lui Dumnezeu, a celei de

„a opta zi”, „a veșniciei și neînseratei zi”, pe care primii oameni au pierdut-o în Eden. A trebuit să treacă un timp îndelungat pentru ca omenirea să înțeleagă și să accepte că este neputincioasă în fața acestei realități. Tocmai de aceea, „la plinirea vremii” (Gal. 4, 4), a venit Domnul Iisus Hristos și ne-a dat pildă de modul în care trebuie să ne ducem viața; mai mult, prin jertfa Sa, ne-a răscumpărat din blestemul morții și al păcatului, căci „toți umblam rătăciți ca niște oi, fiecare pe calea noastră, și Domnul a făcut să cadă asupra Lui fărădelegile noastre ale tuturor” (Is. 53, 6). De bunăvoie S-a adus pe Sine jertfă Tatălui, pentru ca să ne deschidă nouă ușile Raiului: „El a luat asupra-Și durerile noastre și cu suferințele noastre S-a împovărat. Și noi Îl socoteam pedepsit, bătut și chinuit de Dumnezeu, dar El fusese străpuns pentru fărădelegile noastre. El a fost pedepsit pentru mântuirea noastră și prin rănila Lui noi toți ne-am vindecat” (Is. 53, 4-5).

2. Continuitatea și echilibrul dintre întrupare în istorie (timp și spațiu) și răscumpărarea odată pentru totdeauna (eternitate) pentru toți – izvorul reconcilierii umanității cu Dumnezeu

Hristos nu a fost numai Mielul jertfit, ci și Mielul biruitor. Prin biruința Sa, a dat de înțeles lumii că unicul și singurul răspuns al problemei ei se află numai

în Crucea și Învierea Sa; numai prin iubire – căci Crucea înseamnă iubire – lumea poate izbândi pe calea care duce la Împărăția lui Dumnezeu. Se impun, însă, câteva întrebări: A înțeles, oare, lumea acest mesaj al iubirii necondiționate, al iubirii jertfelnice și iertătoare? Ce au de spus creștinii astăzi, la aproape 2000 de ani de la acele evenimente? Au înțeles ei, oare, mesajul Evangheliei? Iată doar câteva întrebări la care oamenii ar trebui să răspundă și să-și răspundă. Dezbinarea, ura, fanatismul și fundamentalismul religios ori de altă natură, barierele etnice, rasiale și culturale, neglijența față de semeni și față de natură, războaiele, bolile, imoralitățile și multe altele, să fie oare un posibil răspuns la întrebările semnalate mai sus? Posibil. Tot pe atât de posibil, însă, este și faptul ca ele să nu constituie o reflectare a realităților cotidiene. Totul depinde numai de noi.

Acum, în aceste timpuri tulburi, omenirea încearcă să-și găsească o nouă identitate. Are ea, însă, un model după care să se ghideze? Răspunsul este afirmativ. În Iisus Hristos – Fiul lui Dumnezeu, născut după trup acum mai bine de 2000 de ani, umanitatea poate obține o nouă identitate, poate ajunge la unitatea mult dorită. Unitatea nu înseamnă, însă, uniformitate; dimpotrivă, ea se afirmă cu pregnanță în diversitate. Evanghelia lui Iisus nu caută să anuleze diferențele de cultură, obiceiurile, tradițiile și specificul fiecărui popor, ci caută armonizarea

lor în persoana lui Iisus Hristos. Totuși, dincolo de aceste bariere de identitate biologică, etnică, culturală sau de altă natură, Biserica face mereu apel la o finalitate ultimă, dând expresie în felul acesta dorinței Mântuitorului exprimată în rugăciunea din Grădina Ghetsimani, „ca toți să fie una” (In. 17, 21). Este posibil acest lucru? Da, este posibil, pentru că, toți „câți în Hristos v-ați botezat, în Hristos v-ați îmbrăcat. Nu mai este iudeu, nici elin; nu mai este rob, nici liber; nu mai este parte bărbătească și parte femeiască; pentru că voi toți una sunteți în Hristos Iisus” (Gal. 3, 27-28).

Ospățul Împărăției nu poate fi decât o bucurie a tuturor popoarelor și generațiilor împreună, pentru că Mielul Și-a răscumpărat Sieși „mulțime multă... din tot neamul și [din toate] semințiile și popoarele și limbile” (Apoc. 7, 9). Mântuirea aparține tuturor, ea fiind oferită în dar de către Iisus Hristos Domnul. De aceea, Biserica face apel la această finalitate comună tuturor, în persoana Celui Care este „Alfa și Omega, Începutul și Sfârșitul” (Apoc. 21, 6). Numai așa, omenirea poate spera le un „cer nou și pământ nou, în care locuiește dreptatea” (II Pt. 3, 13; Apoc. 21, 1), în care este posibil un început de viață nouă. Această viață nouă poate fi aici și acum, iar calea care duce la ea este reconcilierea noastră a tuturor; iar reconcilierea este un dar al lui Dumnezeu. Astfel, poate fi menținut interesul pentru pace, dreptate și integritatea creației. Mai mult, che-

marea la reconciliere poate fi o mărturisire de credință, căci ea are ca bază reconcilierea pe care a adus-o Hristos relațiilor dintre Dumnezeu și lume. De aceea, creștinii sunt datori să experimenteze această nouă posibilitate – și datorie totodată –, de a fi slujitori și martori ai reconcilierii. Întregul popor al lui Dumnezeu este chemat și invitat să participe activ la această nouă etapă a procesului ecumenic. Dar această reconciliere trebuie să includă nu doar oamenii, ci întreaga creație (Rom. 8, 22-23; Col. 1, 20). Sursa reconcilierii se arată în dragostea lui Dumnezeu, manifestată în răstignirea și învierea lui Iisus Hristos. Sfântul Apostol Pavel îndeamnă în sensul acesta: „Împăcați-vă cu Dumnezeu!” (II Cor. 5, 20). Oamenii pot fi conduși la unitate doar de Hristos, căci El îi împacă transformându-i într-un singur popor nou (Efes. 2, 11-15), un singur trup (Efes. 2, 16-18), un singur templu sfânt (Efes. 2, 19-22), o singură Biserică (Efes. 5, 25-27). Din acest motiv, Biserica are datoria de a sluji reconcilierea (II Cor. 5, 18), întrucât reconcilierea înseamnă „surparea peretelui vrăjmășiei” și „desființarea dușmăniei în trupul lui Hristos” (Efes. 2, 14; Col. 1, 20; Rom. 5, 10). Numai prin împăcare se ajunge la o viață nouă, la reînnoire, la o nouă creație (II Cor. 5, 17), deoarece oamenii redobândesc armonia cu Dumnezeu, cu ei înșiși și cu întreaga creație¹.

¹ Conferința Bisericilor Europene / Consiliul Conferințelor Episcopilor Europeni (= C.B.E. / C.C.E.E.), *Reconcilierea: dar al lui Dumnezeu și început de viață nouă. Document de lucru pentru pregătirea celei de – „A Doua Adunări Ecumenice Europene (1997)”*, Geneva / St. Gallen 1995, Iași, Edit. Trinitas, 1995, p. 6-7; 9-10.

Numai împăcându-se cu sine și cu întreaga creație, lumea va putea să-și îndrepte privirea spre Iisus Hristos, să înțeleagă taina și sensul întrupării și jertfei Sale. Așa cum arăta și marele teolog român, părintele profesor Dumitru Stăniloae, istoria „nu mai poate continua fără adoptarea generală a atitudinii ce rezultă din lumina Întrupării”²; ea trebuie să se manifeste pro sau contra, trebuie să-și pună problema aderenței sau a neaderenței la Iisus Hristos, Fiul și Cuvântul lui Dumnezeu, „căci în Iisus Hristos Dumnezeu a descoperit calea și destinul veșnic al omului, a deschis tuturor un viitor și o viață dincolo de moarte, a adus misterul existenței divine și umane la ușa fiecăruia. Fără revelația lui Iisus Hristos, istoria ar pierde o viziune creatoare, indispensabilă, iar oamenii ar suferi în continuare, întrucât nu ar putea deveni părtași la istoria, mesajul și misiunea lui Iisus (...) Cu ochii ațintiți spre acest nume și spre această realitate ultimă, oamenii pot fi siguri că nu vor construi viața și societatea lor pe nisip, ci pe Adevărul lui Dumnezeu, care este viață, libertate și iubire”³.

² Dumitru Stăniloae, *Iisus Hristos sau restaurarea omului*, ed. a II-a, Craiova, Edit. Omnicop, 1993, p. 423.

³ Ion Bria, *Iisus Hristos*, București, Edit. Enciclopedică, 1992, p. 11.

3. Consensul în materie de hristologie ca reflectare a particularității istorice a Întrupării și a universalității cosmice a mântuirii.

A încerca astăzi, la peste 2000 de ani de la nașterea lui Iisus Hristos – Mesia, a vorbi despre Cel Care „pentru noi oamenii și pentru a noastră mântuire S-a pogorât din ceruri, S-a întrupat de la Duhul Sfânt și din Fecioara Maria și S-a făcut om”, așa precum mărturisim în Simbolul de Credință Niceo-Constantinopolitan, nu este un lucru tocmai ușor și lipsit de dificultate. În decursul timpului, nu puțini au fost cei care au vrut să spună câte ceva despre „Dumnezeul înomenit”. Chiar dacă am păstra cuvenitul respect față de toate aceste încercări, va trebui să remarcăm, totuși, că, nu întotdeauna respectivele încercări s-au dovedit a fi încununate de succes; mai mult, unele scrieri ar putea fi considerate ca tendențioase și lipsite de obiectivitate istorică și teologică.

De fapt, consensul în materie de hristologie, așa cum l-au stabilit Părinții Bisericii, readuce în prim plan hristocentrismul tradiției dogmatice ortodoxe, tradiție care se observă în dogmele Sinoadelor Ecumenice. Acest hristocentrism are, însă, două părți inseparabile: particularitatea istorică a Întrupării și universalitatea cosmică a mântuirii. Întruparea Fiului lui Dumnezeu reprezintă taina tainelor credinței creștine. Referindu-

se la aceasta, Sfântul Apostol Pavel spune: „Cu adevărat, mare este Taina dreptei credințe: Dumnezeu S-a arătat în trup, S-a îndreptat în Duhul, a fost văzut de îngeri, S-a propovăduit între neamuri, a fost crezut în lume, S-a înălțat întru slavă” (I Tim. 3, 16). Biserica a acordat o mare importanță faptului Întrupării, pe care l-a cugetat în legătură strânsă cu actul creației și al mântuirii. Astfel, Sfântul Maxim Mărturisitorul afirmă că, întreaga creație și-a primit începutul existenței ei pentru Hristos. Dogma hristologică se bazează pe mărturiile Sfintei Scripturi, mai ales pe cele ale Noului Testament, care atestă nu doar dumnezeirea, ci și existența concretă, istorică, a „Omului Hristos-Iisus” (I Tim. 2, 5). Aceste mărturii, care atestă în mod cert realitatea istorică a lui „Iisus Nazarineanul” (F. Ap. 2, 22), grăiesc și despre identitatea lui Iisus din Nazaret cu Fiul lui Dumnezeu: „Iisus, Acesta este Fiul lui Dumnezeu” (F. Ap. 9, 20). Pe „acest Iisus”, Dumnezeu L-a făcut „Domn și Hristos” (F. Ap. 2, 36). Părinții Bisericii, vorbind despre mărturisirea Apostolului Petru din Cezareea la Filip – „Tu ești Hristosul, Fiul lui Dumnezeu Celui viu” (Mt. 16, 16) –, consideră că aceasta cuprinde în sine întreaga învățătură evanghelică despre Hristos, întrucât afirmația „Tu ești Hristosul” evidențiază realitatea istorică a întrupării Fiului lui Dumnezeu în timp și spațiu, iar expresia „Fiul lui Dumnezeu” scoate în evidență dumnezeirea lui Iisus

din Nazaret. Desigur, însă, că numai pe temeiul informațiilor oferite de cele patru Evanghelii nu se poate reconstitui viața lui Iisus Hristos în toate amănuntele ei, căci Evangheliile au accentuat doar momentele principale ale slujirii și activității Lui, dând de înțeles că persoana Sa nu poate fi despărțită de misiunea și de puterea Sa. De fapt, locul important îl ocupă nu doar o enumerare a elementelor biografice, ci și semnificația și legătura operei Sale cu mântuirea noastră. Este important de reținut faptul că Evangheliștii Matei și Luca îl așează pe Iisus Hristos în legătură cu profețiile lui Isaia despre „Emanuel”, accentuând în chipul acesta mesianismul Său (Mt. 1, 23; Lc. 1, 31), iar Sfântul Apostol Petru mărturisește că, în persoana și în slujirea lui Iisus din Nazaret a fost prezent chiar Dumnezeuul poporului Israel: „Dumnezeul lui Avraam și al lui Isaac și al lui Iacov, Dumnezeuul părinților noștri a slăvit pe Fiul Său...” (F. Ap. 3, 13)⁴. Particularitatea evenimentului nașterii trupești reale a Mântuitorului Iisus Hristos, devine cheia înțelegerii Mântuitorului cosmic. În acest sens, Sfântul Ioan Evanghelistul spune că „toate lucrurile s-au făcut prin El, și fără El nimic nu s-a făcut din ceea ce s-a făcut” (In. 1, 3). Biserica a căutat mereu păstrarea echilibrului acesta creator între particularitatea întrupării Cuvântului lui Dumnezeu în Iisus Hristos, eveniment ce se adresează, mai întâi, poporului în

⁴ Idem, „Iisus Hristos – Dumnezeu adevărat și om adevărat”, în rev. *Ortodoxia*, nr. 2/1973, p. 246-248.

sânul căruia s-a petrecut, și între universalitatea cosmică a mântuirii, care se adresează tuturor popoarelor, întregii creații. În conștiința Bisericii, Iisus Hristos și Logosul divin veșnic sunt una și aceeași persoană. Notatea radicală care se arată în vestea cea bună a Întrupării este aceea că Logosul lui Dumnezeu „S-a făcut trup și a locuit printre noi” (In. 1, 14). Acest Cuvânt a fost aceeași lumină care strălucește în orice ființă umană (In. 1, 9) și de aceea, există o neîntreruptă continuitate: este „vestea cea bună”, pregătită „de dinainte de întemeierea lumii” (Efes. 1, 4). Biserica creștină a acceptat Scripturile iudaice ca făcând parte din propria ei Scriptură; de aceea, adevărul continuității este inevitabil. Viața, care este cuprinsă în veșnicul Cuvânt al lui Dumnezeu, a fost lumina umanității întregi⁵.

Mântuirea lui Iisus Hristos nu vizează doar ființele umane luate în mod individual, ci se extinde asupra întregului neam omenesc. Mai mult, datorită faptului că universul întreg a fost atins de păcatul strămoșesc, n-ar fi trebuit ca mântuirea în Hristos să aducă întregii lumi tămăduirea și izbăvirea? Așa cum arată Sfântul Apostol Pavel, „făptura așteaptă cu nerăbdare descoperirea fiilor lui Dumnezeu” (Rom. 8, 19), pentru a fi izbăvită din robia stricăciunii, pentru a avea parte de libertatea și mărirea „fiilor lui Dumnezeu” (Rom. 8, 21). Trebuie, însă, să specificăm și diferitele niveluri

⁵ Idem, *Curs de Teologie Dogmatică și Ecumenică*, Sibiu, Edit. Universității „Lucian Blaga” – Sibiu, 1997, p. 141-142.

la care operează mântuirea în Hristos: al individului, al Bisericii, al omenirii întregi, al cosmosului sau al universului întreg. Drama mântuirii cuprinde toate aceste niveluri, prezentând importanță pentru fiecare dintre ele. Întruparea Domnului duce la apariția unei noi vieți. Aceasta este viața veșnică a lui Dumnezeu Care a îmbrăcat un trup uman real, nu unul aparent, este viața lui Iisus Hristos⁶. Prin Iisus Hristos, Dumnezeu ia inițiativa reconcilierii, împăcând lumea cu Sine (II Cor. 5, 19). Este necesar să specificăm, însă, că, Dumnezeu nu „Se împacă cu” lumea (în sensul reflexiv), ci împacă lumea cu Sine Însuși, făurind sau întemeind o nouă relație de apropiere între oameni și El. Această reconciliere presupune începutul unei noi vieți în conformitate cu voința lui Dumnezeu, neincluzând doar umanitatea, ci chiar întreaga creație (Rom. 8, 22-23; Col. 1, 20), întregul univers creat⁷: „După ce Dumnezeu odinioară, în multe rânduri și în multe chipuri, a vorbit părinților noștri prin prooroci, în zilele acestea mai de pe urmă, ne-a grăit nouă prin Fiul, pe Care L-a pus moștenitor a toate și prin Care a făcut și veacurile” (Evr. 1, 1-2). De aceea, atunci când a venit „plinirea vremii”, Dumnezeu „a trimis pe Fiul Său, născut din femeie, născut sub Lege, ca pe cei de sub Lege să-i răscumpere, ca să dobândim înfierea” (Gal.

⁶ *** „Documentul ortodox «Iisus Hristos, viața lumii», trad. de Anca Manolache, în rev. *Mitropolia Banatului*, nr.1-2/1983, p.7-8.

⁷ C.B.E. / C.C.E.E., *Reconcilierea...*, p. 9.